

ภูมิหลัง

1. ความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียน - สหรัฐฯ เริ่มต้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี 2520 โดยเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความร่วมมือในมิติการเมืองและความมั่นคงในระยะแรก ต่อมาได้ขยายความร่วมมือครอบคลุมไปถึงมิติเศรษฐกิจ และปัจจุบันความสัมพันธ์อาเซียน - สหรัฐฯ ได้ขยายขอบเขตครอบคลุมหลายมิติ ได้แก่ ด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจและการค้า ด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงความร่วมมือเพื่อการพัฒนา

2. เมื่อปี 2552 ที่ประชุมผู้นำอาเซียน - สหรัฐฯ (ASEAN - U.S. Leaders' Meeting) ครั้งที่ 1 ณ สิงคโปร์ ได้มีมติให้จัดตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ (ASEAN - U.S. Eminent Persons Group) เพื่อพิจารณาเสนอแนะแนวทางพัฒนาความสัมพันธ์อาเซียน - สหรัฐฯ ในระยะยาว

3. ในปี 2553 ที่ประชุมผู้นำอาเซียน - สหรัฐฯ (ASEAN - U.S. Leaders' Meeting) ครั้งที่ 2 ณ นครนิวยอร์ก ได้เห็นชอบกับข้อเสนอจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่จะให้ยกระดับความสัมพันธ์ไปสู่ระดับยุทธศาสตร์ และมอบหมายให้จัดทำข้อเสนอแนะเพื่อนำไปสู่การยกระดับดังกล่าว ทั้งนี้ หนึ่งในข้อเสนอแนะ คือ การยกระดับการประชุมผู้นำอาเซียน - สหรัฐฯ (ASEAN - U.S. Summit) โดยการประชุมสุดยอดอาเซียน - สหรัฐฯ ครั้งแรกจัดขึ้นเมื่อปี 2556 ณ บันดาร์เสรีเบกาวัน

4. สหรัฐฯ นับเป็นประเทศคู่เจรจาประเทศแรกที่แต่งตั้ง ออท. ประจำอาเซียน ณ กรุงจาการ์ตา โดยปัจจุบัน Ms. Jane Bocklage ดำรงตำแหน่งอุปทูต/ผู้แทนถาวรสหรัฐฯ ประจำอาเซียน

5. ในการประชุมสุดยอดอาเซียน - สหรัฐฯ ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2558 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ผู้นำอาเซียนและสหรัฐฯ ได้ประกาศยกระดับความสัมพันธ์เป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ รวมทั้งให้การรับรองแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินการตามความเป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์อาเซียน - สหรัฐฯ ค.ศ. 2016 - 2020 (Plan of Action to Implement the ASEAN - U.S. Strategic Partnership 2016 - 2020) นอกจากนี้ ประธานาธิบดีโอบามายังได้เชิญผู้นำอาเซียนเข้าร่วมการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน - สหรัฐฯ สมัยพิเศษ ณ ซันนี่แลนด์ เมืองแรนโซ มิราจ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ระหว่างวันที่ 15 - 16 กุมภาพันธ์ 2559 รวมทั้ง ในระดับทวิภาคี ไทยและสหรัฐฯ มีกรอบความร่วมมือหุ้นส่วนเชิงสร้างสรรค์ระหว่างกัน (Creative Partnership) ซึ่งมุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี

ความร่วมมืออาเซียน - สหรัฐฯ

1. ด้านการเมืองความมั่นคง อาเซียนและสหรัฐฯ เน้นย้ำถึงความสำคัญของการร่วมมือกับประเด็นท้าทายต่าง ๆ ได้แก่ ความมั่นคงทางทะเล รวมถึงการประมง IUU การก่อการร้ายและแนวคิดสุดโต่งรุนแรง ความมั่นคงทางสุขภาพ การค้ามนุษย์ การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

2. ด้านเศรษฐกิจ อาเซียนและสหรัฐฯ มีการจัดทำแผนงานความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนภายในกรอบ ASEAN - U.S. Trade and Investment Framework Agreement (TIFA) เป็นประจำทุกปี เพื่อขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน โดยสหรัฐฯ มี U.S. ASEAN Expanded Economic Engagement (E3) Initiative ซึ่งเป็นข้อเสนอ

ภายใต้ ASEAN – U.S. TIFA โดยมีสาระสำคัญที่เน้นการวางรากฐานสำหรับอาเซียนเพื่อเข้าสู่ความตกลงด้านการค้าที่มีมาตรฐานสูง ซึ่งปัจจุบันอาเซียนและสหรัฐฯ อยู่ระหว่างการหารือเพื่อให้อาเซียนและสหรัฐฯ สามารถยอมรับหลักการร่วมกันได้ นอกจากนี้ในการประชุมสุดยอดอาเซียน – สหรัฐฯ สมัยพิเศษ สหรัฐฯ ได้ประกาศข้อริเริ่มใหม่ “U.S. – ASEAN Connect” โดยจะจัดตั้ง Connect Centers เพื่อเป็นจุดประสานงานระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน 3 แห่ง ได้แก่ กรุงจาการ์ตา สิงคโปร์ และกรุงเทพฯ โดย Connect Center ที่กรุงเทพฯ จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับด้านการลงทุนและพลังงาน

3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภูมิภาคผ่านการให้ความร่วมมือในโครงการต่าง ๆ อาทิ การให้ทุนการศึกษาฟูลไบรท์ โครงการ Young Southeast Asian Leaders Initiative (YSEALI) ซึ่งเป็นการรวมตัวของผู้นำเยาวชนอายุระหว่าง 18 – 35 ปี ในอาเซียนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อจัดการกับความท้าทายสำคัญของภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ อาเซียนและสหรัฐฯ ยังให้ความสำคัญต่อประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การบริหารจัดการและการบรรเทาผลจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการจัดการทรัพยากรน้ำผ่านความร่วมมือในกรอบสหประชาชาติ กรอบอนุภูมิภาค และความร่วมมือระดับทวิภาคี

พัฒนาการล่าสุด

1. การประชุมสุดยอดอาเซียน – สหรัฐฯ สมัยพิเศษ เมื่อวันที่ 15 – 16 กุมภาพันธ์ 2559 ณ เมืองแรนโซมิราจ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย มีประเด็นสำคัญ ดังนี้ (1) ที่ประชุมเห็นพ้องถึงความสำคัญของการเสริมสร้างขีดความสามารถของผู้ประกอบการ โดยเฉพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยเน้นบทบาทของนวัตกรรมและเทคโนโลยี โดยประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้ประกาศข้อริเริ่มใหม่ “U.S.-ASEAN Connect” ซึ่งจะช่วยขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจข้างต้น โดยจะจัดตั้ง Connect Centers เพื่อสนับสนุนการดำเนินการตามข้อริเริ่มใหม่และเป็นจุดประสานงานระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน 3 แห่ง ได้แก่ กรุงจาการ์ตา สิงคโปร์ และกรุงเทพฯ (2) ไทยย้ำความสำคัญของความเป็นหุ้นส่วนด้านเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งรวมถึงการแก้ไขปัญหาความยากจนและการลดช่องว่างด้านการพัฒนา โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายใน รวมทั้งการเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไปผ่านการพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม เศรษฐกิจดิจิทัล และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ไทยขอเสนอความร่วมมือในเรื่องราคาสินค้าและพืชผลทางการเกษตรด้วย (3) สหรัฐฯ ย้ำความสำคัญของระเบียบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎกติกา (rules-based order) และให้ความเท่าเทียมกันต่อทุกประเทศไม่ว่าจะใหญ่หรือเล็ก ในขณะที่ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศ รวมทั้งไทยได้ย้ำความสำคัญของบทบาทของสหรัฐฯ ในการรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงในภูมิภาค โดยนายกรัฐมนตรีได้เน้นย้ำว่า ไทยเป็นสมาชิกที่มีความรับผิดชอบทั้งต่ออาเซียนและประชาคมโลก (4) ไทยย้ำบทบาทที่แข็งขันในการต่อต้านการก่อการร้าย บทบาทนำของไทยในกรอบความมั่นคงทางสุขภาพระดับโลก (Global Health Security Agenda หรือ GHSA) และการกำหนดให้การแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์เป็นวาระแห่งชาติ

2. การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน – สหรัฐฯ (29th ASEAN – U.S. Dialogue) ครั้งที่ 29 ระหว่างวันที่ 11 – 12 พฤษภาคม 2559 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มีประเด็นสำคัญ ดังนี้ (1) ไทยประสงค์ให้สหรัฐฯ สานต่อนโยบาย “Rebalancing” โดยมีบทบาทที่สร้างสรรค์ในภูมิภาค ในขณะที่เดียวกัน ไทยและสหรัฐฯ ก็สานต่อ

ความร่วมมือทวิภาคีในหลายด้าน อาทิ การค้าและการลงทุน การปราบปรามยาเสพติดและอาชญากรรมข้ามชาติ การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบริหารจัดการภัยพิบัติ (2) สหรัฐฯ สนับสนุนความเป็นแกนกลางของอาเซียน และหยิบยกเรื่องการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในกรอบ EAS ซึ่งรวมถึงการเพิ่มบุคลากรให้แก่ EAS Unit ของสำนักเลขาธิการอาเซียน และการส่งเสริมบทบาทของประธาน EAS และ ADMM Plus เพื่อให้กรอบทั้งสองส่งเสริมซึ่งกันและกัน (3) สหรัฐฯ เน้นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานด้านการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะตามที่ประธานาธิบดีโอบามาเสนอใน Sunnylands Summit ให้ขยายความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกับ INTERPOL และการต่อต้านการเผยแพร่ข่าวสารของลัทธิหัวรุนแรง (counter-messaging) ซึ่งรวมถึงการใช้เทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งทางการสหรัฐฯ มีความร่วมมือกับภาคเอกชนใน Silicon Valley ด้วย ทั้งนี้ ไทยสนับสนุนให้สหรัฐฯ แบ่งปันประสบการณ์ในเรื่องการต่อต้านการแปรแนวคิดให้กลายเป็นสุโต่งภายในประเทศ (domestic counter-radicalization) (4) สหรัฐฯ กล่าวถึงข้อริเริ่ม U.S. – ASEAN Connect ซึ่งจะเน้นการประสานงานตามการร้องขอจากภาคส่วนต่าง ๆ การพัฒนาผู้ประกอบการและนวัตกรรม IT และพลังงาน

3. การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน – สหรัฐฯ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2559 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มีประเด็นสำคัญ ดังนี้ (1) ที่ประชุมเห็นว่าการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคควรเป็นไปด้วยสันติวิธี เพื่อส่งเสริมความมั่นคงและเสถียรภาพในภูมิภาคตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ นอกจากนี้ สหรัฐฯ หยิบยกว่า ปัญหาคอร์รัปชันควรได้รับการแก้ไขจากรากฐาน มิใช่จากระดับบนสู่ระดับล่าง อีกทั้งยังได้หยิบยกเรื่องการต่อต้านการก่อการร้าย Cybercrime การค้ามนุษย์ สิทธิมนุษยชน การลักลอบค้าสัตว์ป่าและ IUU (2) ที่ประชุมเห็นพ้องให้ U.S-ASEAN Connect มีส่วนส่งเสริมความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตั้ง Connect Centers ทั้ง 3 แห่ง (กรุงจาการ์ตา สิงคโปร์ และกรุงเทพฯ) รวมทั้ง การนำผลการประชุม Sunnylands มาปฏิบัติอย่างเป็นทางการ (3) ที่ประชุมเน้นย้ำความร่วมมือด้านการส่งเสริมความรู้ด้านนวัตกรรม เศรษฐกิจสีเขียว เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เศรษฐกิจดิจิทัล การส่งเสริมความร่วมมือทางการค้าการลงทุน รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทของสตรีในห่วงโซ่อุปทานของ MSMEs เพื่อลดปัญหาความยากจน (4) ที่ประชุมส่งเสริมการให้ความรู้แก่เยาวชนผ่านโครงการความร่วมมือระหว่างอาเซียน-สหรัฐฯ อาทิ YSEALI และ Fullbright รวมทั้ง Internship Programme ที่สุลต่านของบรูไนเป็นผู้เสนอ

4. การประชุมสุดยอดอาเซียน – สหรัฐฯ ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2559 ณ เวียงจันทน์ มีประเด็นสำคัญ ดังนี้ (1) ที่ประชุมสนับสนุนการแก้ปัญหาทะเลจีนใต้โดยสันติวิธีผ่านกระบวนการทางการทูตและกฎหมาย โดยยึดหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งรวมถึง UNCLOS 1982 และเน้นย้ำเสรีภาพในการเดินเรือและบินผ่าน ทั้งนี้ สหรัฐฯ ให้การสนับสนุนความเป็นเอกภาพและความเป็นแกนกลางของอาเซียนในโครงสร้างสถาปัตยกรรมในภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก และเห็นว่ากลไกที่อาเซียนเป็นผู้ขับเคลื่อน (ASEAN-Led Mechanisms) เป็น “Platform” สำคัญในการบริหารจัดการความมั่นคงในภูมิภาค (2) ที่ประชุมส่งเสริมการสานต่อผลการประชุมสุดยอดสมัยพิเศษ โดยเฉพาะเรื่อง U.S. – ASEAN Connect และเน้นความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพ MSMEs ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมทั้งผลักดันให้อาเซียนหารือเพื่อแก้ไขปัญหาการผลิตเหล็กกล้าเกินความต้องการ ซึ่งประธานาธิบดีโอบามาเพิ่งหยิบยกเรื่องนี้ในการประชุม G20 ที่ผ่านมานอกจากนี้ ในกรอบ LMI ที่ประชุมหยิบยกเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำโขง รวมทั้งยังสนับสนุน

โครงการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อาทิ ทุนการศึกษาฟูลไบรท์ โครงการ YSEALI และ Internship Programme (3) ที่ประชุมประณามการก่อการร้ายทุกรูปแบบและลัทธิสุดโต่ง ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สหรัฐฯ แจ้งว่า ได้ให้สัตยาบันต่อความตกลงปารีสแล้ว และขอให้ทุกประเทศเร่งให้สัตยาบันความตกลงดังกล่าวเพื่อขยายความร่วมมือในด้านดังกล่าว และสหรัฐฯ ได้ชื่นชมบทบาทของประเทศสมาชิกอาเซียนในการป้องกันโรคระบาดตามการประเมินของ WHO

5. ในปี 2560 จะครบรอบ 40 ปี ความสัมพันธ์อาเซียน – สหรัฐฯ ซึ่งจะมีการจัดกิจกรรมเพื่อเฉลิมฉลองโอกาสพิเศษดังกล่าวร่วมกัน และระหว่างวันที่ 3-4 พฤษภาคม 2560 จะมีการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน – สหรัฐฯ (29th ASEAN – U.S. Dialogue) ครั้งที่ 30 และการประชุมสมัยพิเศษ ระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนและรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ ณ กรุงวอชิงตัน

กองเศรษฐกิจ
กรมอาเซียน
เมษายน 2560